

Szakmai beszámoló

OTKA 81488 azonosító számú, „DTTTA - Debrecen 1870-72. évi tér- és társadalomszerkezetének rekonstrukciója” című pályázat

Projektidőszak: 2010-05-01 - 2013-06-30

Vezető kutató: Dr. Mazsu János Debreceni Egyetem

Csatlakozott kutatók: Dr. Orosz István Debreceni Egyetem

Forisek Péter Debreceni Egyetem

A program külső szakértő tagjai: Papp József DMJV Mikrofilmtára

Csáky György ERDA Kft.

Vásárhelyi Norbert ERDA Kft.

A program közvetlen célját a következőkben határoztuk meg: az 1869/70. évi népszámlálás debreceni személyi anyaga feldolgozásával kifejlesztett, hagyományos, DBASE alapú, Debreceni Számítógépes Várostörténeti Adattár továbbépítése HGIS típusú adatbázissá.

A fejlesztés öt lépcsőben történt:

1. A népszámlálás nem személyi, telek-épület felvétel során keletkezett adatainak (telekkönyvi besorolás, épület szintbesorolás, lakásnagyság, lakásszerkezet, tulajdonosi adatok, lakóépület funkcionális besorolása, üzleti célú felhasználása, gazdasági kiegészítő épületrészek, lakás-háztartás összefüggései stb.) integrálása az adatbázisba. (2010.05.01-2010.12.31.)

Elvégeztük az adatbázis összehasonlítását a népszámlálás anyagával, a hibás adatbevitel és a népszámlálási anyag anomáliáit, hibáit korrigáltuk.

A fejlesztés eredményeképpen az Access adatbázis tartalmazza az 1870. évi népszámlálás - az azonos időszakban végzett kataszteri felmérés térképanyagára épített digitális térképanyagához rendelt, a rendszerben hozzá illesztve - a város belterületre vonatkozó teljes népszámlálási adatállományt (népesség, épület) és a kutatások közben feltárt újabb kiegészítő adatállományokat (zsidó népesség külön összeírása, segedelmet kérők összeírása). Ezen túl az újabb kutatási időszakra az adatbázisba való integrálásra előkészítettük az 1857.

évi népszámlálás háztulajdonosokra vonatkozó adatállományát és feltárás alatt van a polgári átalakulás előtt állapotokkal való összehasonlító elemzést lehetővé tévő 1845. évi város ingatlankataszter és lakcímnnyilvántartás adatállománya.

Az adatállomány szerkezete, a lekérdezési táblákkal:

- Népeségösszeírás:

Házzszám	:		
Utca	:	-nincs adat	
Lakásszám	:		
Sorszám	:		
Név	:	Nő	
Neme	:		
Kor >=	:		
Kor <=	:		
Vallás	:		
Vallás lista	:	-nincs adat	
Vallás csoport	:	-nincs adat	
Csal. állás	:		
Csal. állás lista	:	-nincs ellenőrzés	
Csal. állás lista	:	-nincs ellenőrzés	
Csal. állás lista	:	-nincs ellenőrzés	
Csal. állás lista	:	-nincs ellenőrzés	
Csal. állás lista	:	-nincs ellenőrzés	
Csal. állás lista	:	-nincs ellenőrzés	
Csalf. visz.	:		
Foglalkozás	:		
Viszony	:		
Szül. Hely	:		
Honos	:		
Idegen	:		
Olvasni tud	:		
Írás-olvasás	:		
Tulajdonos	:		
Megjegyzés	:		

Végrehajtás

- Telek-, épület- és lakásösszeírás:

Házzszám	:			Fészer <=	:		
Városrész	:	-nincs adat		Egyéb info	:		
Utca	:	-nincs adat					
Lakásszám >=	:						
Lakásszám <=	:						
Tulajdonos neve	:						
Ép. Funkció	:						
Földszintes	:						
Emelet >=	:						
Emelet <=	:						
Más ép. mód.	:						
Pincében	:						
Földszinten	:						
I. Emeleten	:						
II. Emeleten	:						
III. Emeleten	:						
Padlás	:						
Szoba >=	:						
Szoba <=	:						
Előszoba >=	:						
Előszoba <=	:						
Konyha >=	:						
Konyha <=	:						
Más helyiség	:						
Más funkció	:						
Gazdasági	:						
Üzleti	:						
Lakás kieg.	:						
Kamra >=	:						
Kamra <=	:						
Pince >=	:						
Pince <=	:						
Istálló >=	:						
Istálló <=	:						
Fészer >=	:						

Végrehajtás

2. Debrecen teljes levéltári térképanyagának rendszerezése és elemzése alapján kiválasztott, Debrecen város 1872. évi településszerkezeti állapotát rögzítő térképanyag vektoros digitalizálása és ERDA GIS térinformatikai keretrendszerbe illesztése. (2011.01.01.-2011.12.31.)

Debrecen teljes levéltári térképanyagának rendszerezése és elemzése alapján kiválasztottuk a Debrecen város 1872. évi településszerkezeti állapotát rögzítő térképanyagot.

Megtaláltuk és kutatási szempontjaink szerint értékeltük a Hajdú-Bihar Megyei Levéltár kataszteri térképei között DVK 24. sz. alatt nyilvántartott „Debreczen sz. kir. város belsősége” 1–31-ig számozott térképeit, amelyeket a „6-dik Felügyelőség” jegyzett „1873” évszámmal. A 31 db térkép 1:720 léptékű, színezett, 260 x 325 mm nagyságú, vászoncsíkkal összeragasztott, hajtogatható kartonlapok formájú.

A 31 db térképet 1872. november 15. napján, a hátsó borítólapon a „SZ.KIR. DEBRECZEN TANÁCSA” bélyegző lenyomatával és az alábbiak, eredeti aláírásával hitelesítették: Csáki Gergely tanácsnok, Török Pál erdőmérnök, Bészler Lajos bizotmányi (sic!) tag, Harsányi Sándor bizotmányi (sic!) tag és Berényi Gábor városi mérnök.

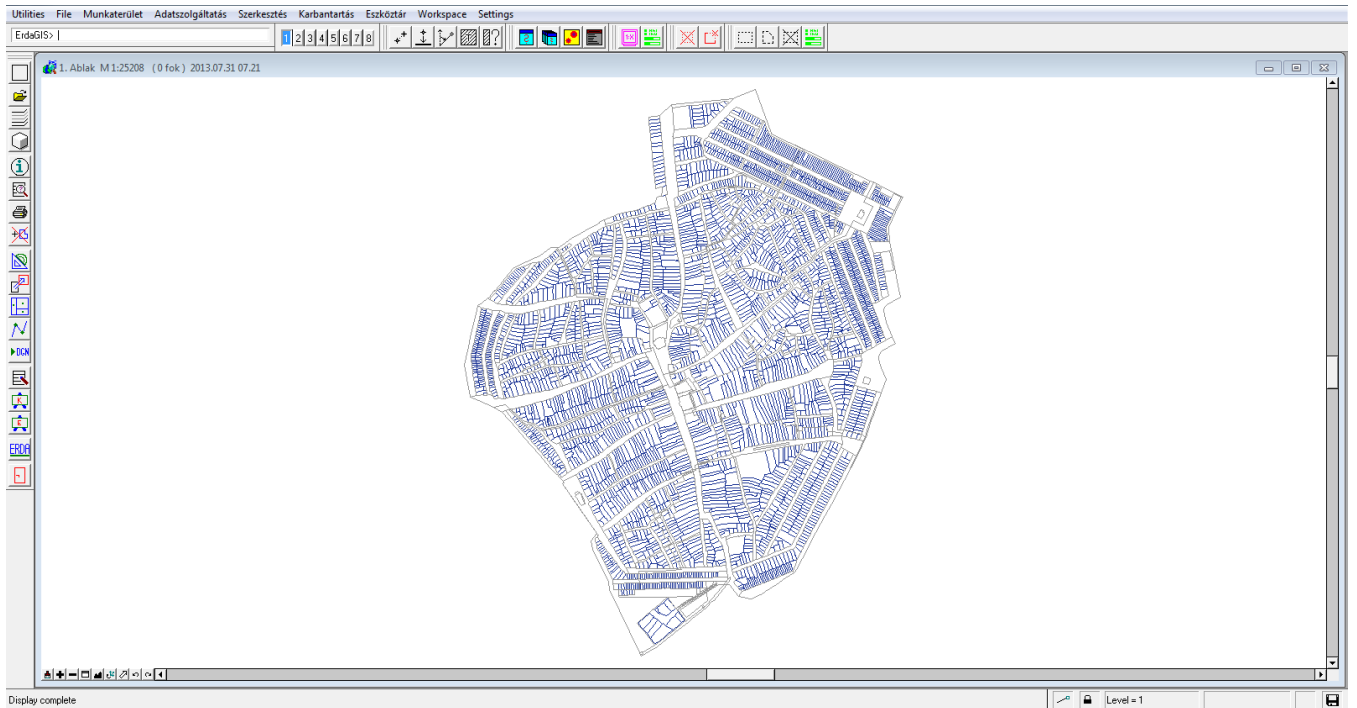
A térképlapok szerkesztője Harások János, Lindauer János, Fistol Abraham (sic!) segédek, Lang Antal s. mérnök, a felvevők és helyszínelő Goller János, Teply József, Kattauer Alfred (sic!), Hochreiter Stefan mérnökök voltak.

Azonosítók a hajtogatott térképek első borítólapjain: „K. oszt. XXVI. 31. szel. bh. 191.” (1–4. térk.), „K. oszt. XXVI. 31. szel. bi. 227.” (5–8., 10–13, 15–18, 20–23 térk.), „K. oszt. XXVI. 31. szel. ci. 226.” (9., 14., 19. térk.), „K. oszt. XXVI. 32. szel. be. 261.” (24–31. térk.)

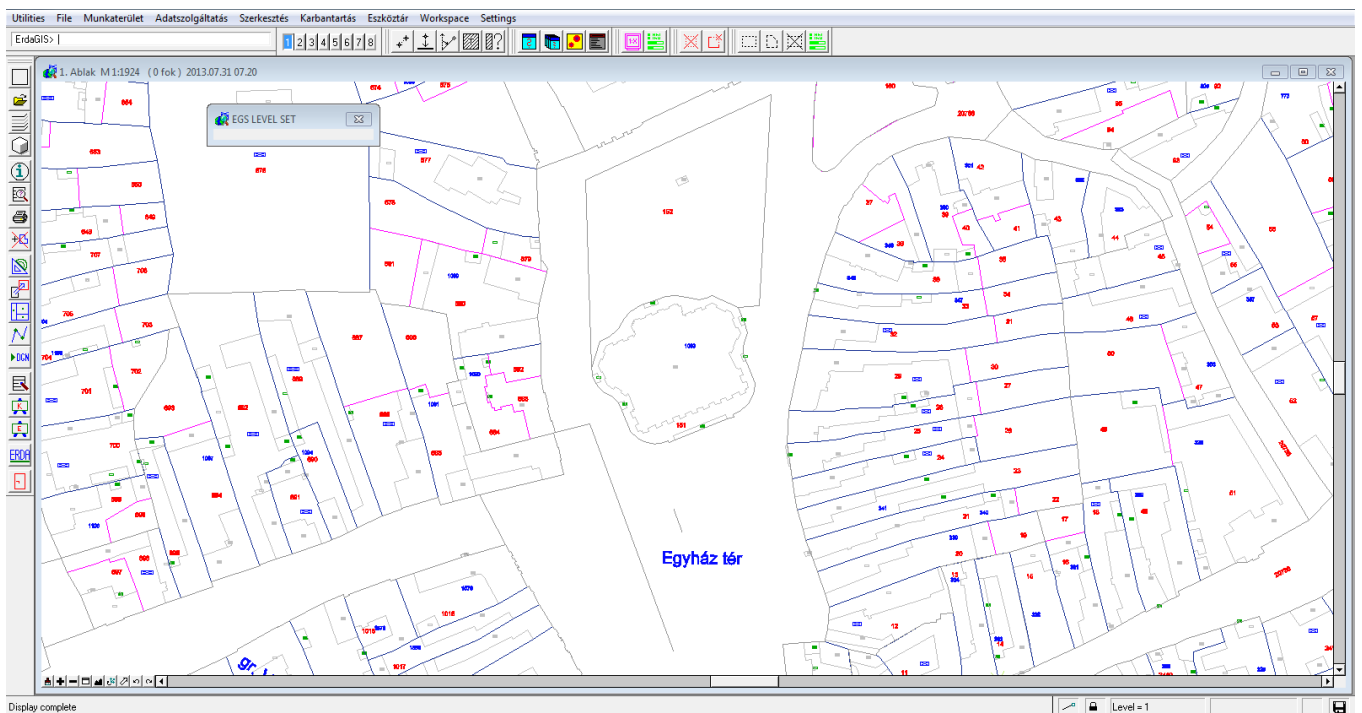
A térképanyag alkalmas volt a vektoros digitalizálásra, térinformatikai rendszerbe illesztésre, a népszámlálási anyag személyi és épületanyagát tartalmazó adatbázissal való kommunikációra valamint egységes kereső és lekérdező rendszeren keresztüli integrált felhasználásra.

Debrecen belterületének grafikus megjelenései az adatbázisra épült vektoros digitalizált térképen:

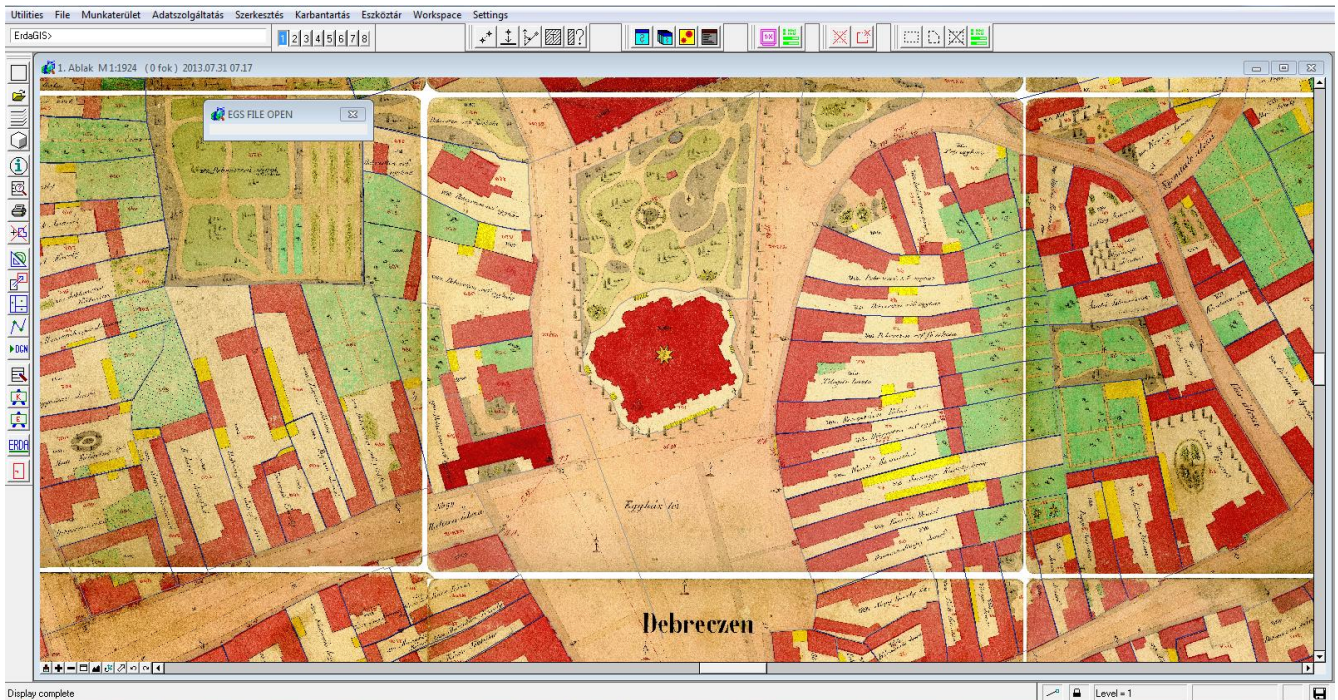
- Városi térszekezet, telkek megjelenítésével:

- A Nagytemplom és környéke, a telekszámokkal, épületalaprাজzokkal, közterületi nevekkel

- Ugyanaz a térképrészlet a digitalizált kataszteri térkép grafikus információinak raszteres megjelenítésével:

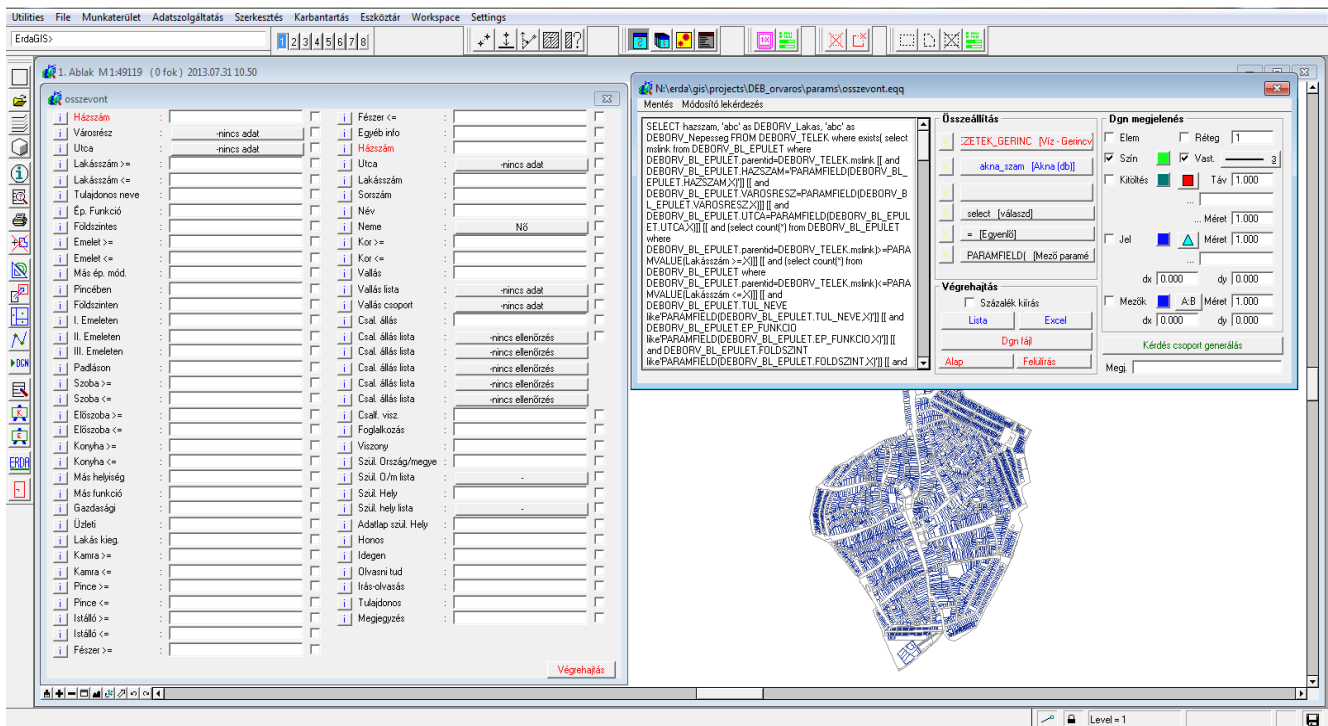

3. A kommunikáció és az egységes lekérdezés lehetőségének kialakítása a továbbfejlesztett hagyományos Debrecen számítógépes várostörténeti adatbázis (eccess) és a Debreceni térinformatikai történeti adatbázis között. (2012.01.01.-2012.07.31.)
4. Egységes lekérdező rendszer kialakítása és ezáltal a társadalomtörténeti kutatás számára egységesen kezelhető tér- és társadalomtörténeti adatbázis kifejlesztése ezzel a Debreceni Tér- és Társadalomszerkezeti Történeti Adatbázis (DTTTA1870) kialakítása. (2012.08.01.-2012.12.31.)

A fejlesztés és a tesztelés alapján a tudományos kutatási célú DTTTA1870 ERDA GIS keretrendszerben telepítve van a programban részt vevő kutatók és a fejlesztésben részt vevő munkatársak számítógépein négy munkaállomáson – rendszeres, havonkénti mentéssel és szinkronizálással.

A már 1,5 milliót meghaladó adatelemet tartalmazó DTTTA1870 tudományos elemzési célú lekérdező rendszere is összetett feladatokra alkalmassá téve működik.

A DTFTA1870 integrált lekérdezői rendszere, az eredmények összegző listás, táblázatos listás és grafikus (mapping) megjelenítési módokkal:

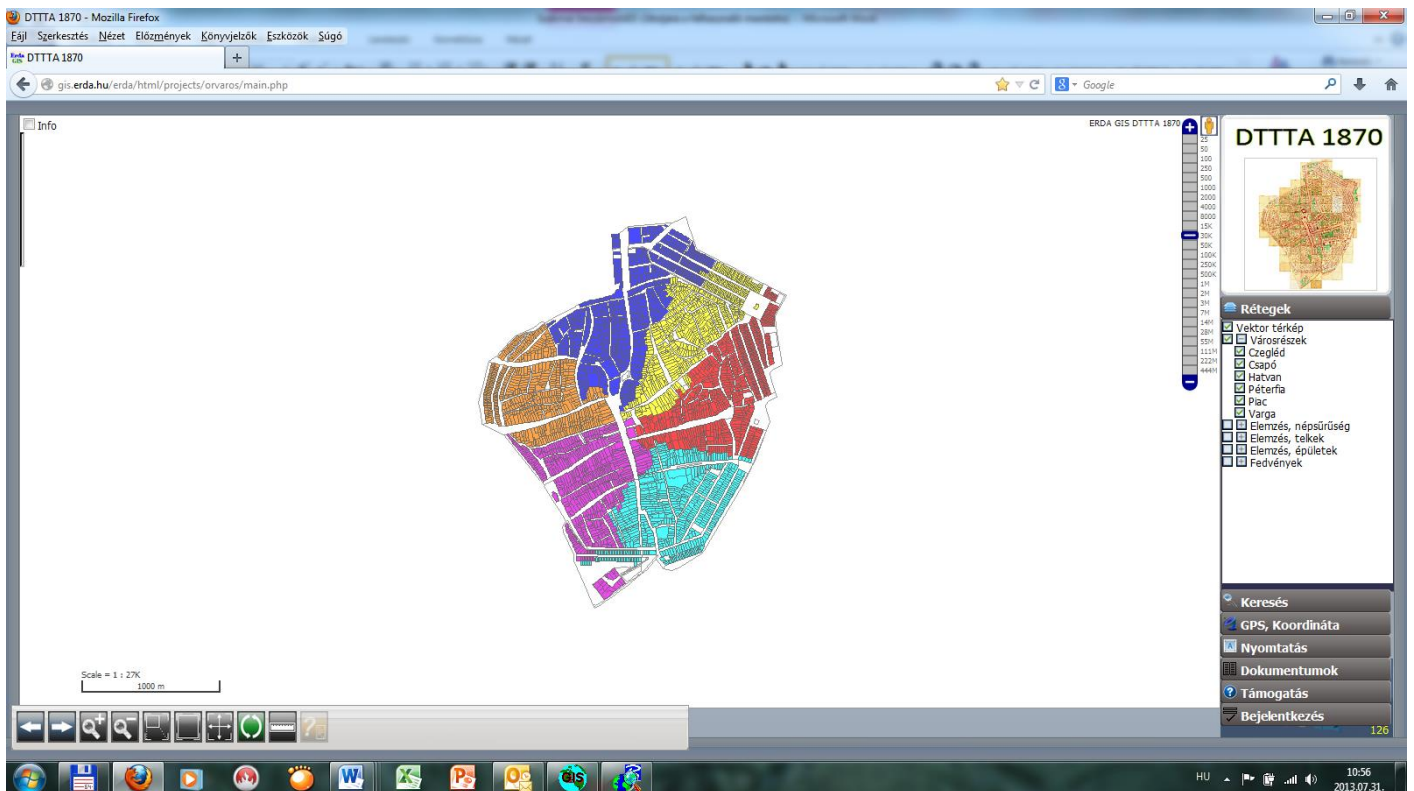
5. A DTFTA1870 webes változatának publikációja (2013.01.01.-2013.06.30.)

Az új adatbázis bemutatása és eredményeinek elérhetősége céljából a korábbiakhoz képest új megoldást választottunk. A Stanford Egyetemen működő, *The Spatial History Project* (<http://www.stanford.edu/group/spatialhistory/cgi-bin/site/index.php>) közzétételének tanulságai alapján a kutatói DTFTA1870 rendszer web alapú bemutatása mellett döntöttünk. Így született meg a kutatói DTFTA1870 demó 'kistestvére', amelyik a DTFTA1870.erd.hu címen érhető el. A webes demo verzió a bejelentkezett, azonosított kutatók számára lehetővé teszi a DTFTA1870 teljes adatállományának megismerését és a lekérdező rendszer képességeit bemutató elemek használatát.

A webes verzió a kutatói rendszer folyamatos fejlesztésének az eredményeit újabb és újabb kiterjesztésekben kívánja a jelenlegihez képest is elérhetővé tenni.

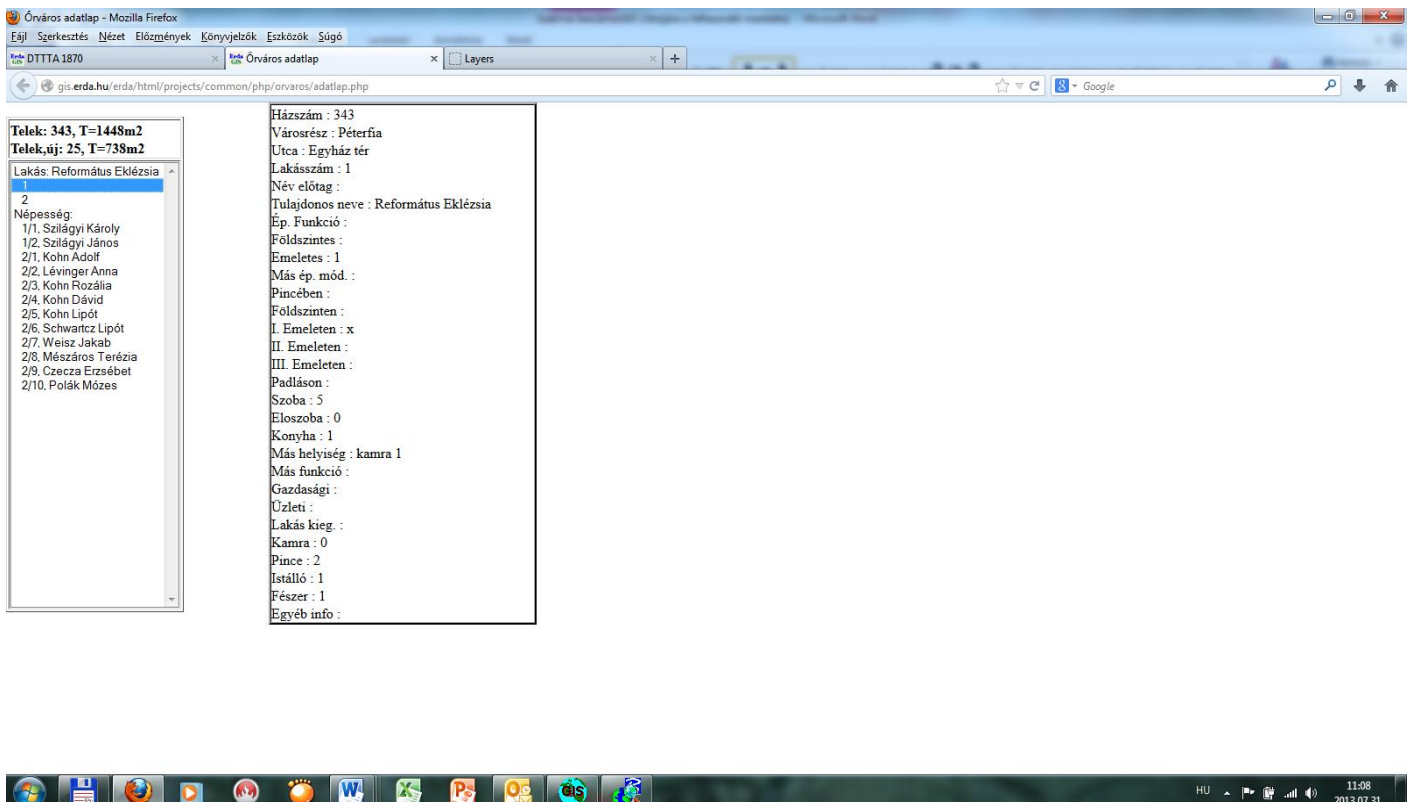
- A DTFTA1870.erd.hu nyitó képernyőtartalma, a kerületek eltérő színű megjelenítésével (a DTFTA1870 logóra klikkelés nyitja az OTKA pályázati linket) :

A DTFTA1870 webes publikációja a regisztráló felhasználóknak lehetőséget biztosít az adatbázis adatállományához való hozzáférésre egyedi keresés alapján:

A térképen kiválasztott telekre klikkelés megnyitja a telek adattábláját, a telek adattábláján a lakásszámra klikkelés nyitja az adott épület/lakás adattábláját:

A telek adattábláján valamelyik lakásban/háztartásban található személy nevére klikkelés pedig nyitja a személy adattábláját:

The screenshot shows a web browser window with the following content:

- Browser Title:** Órváros adattlap - Mozilla Firefox
- Address Bar:** gis.erd.hu/erdta/html/projects/common/php/orvaros/adattlap.php
- Left Panel (List of Plots):**
  - Telek: 343, T=1448m2
  - Telek,új: 25, T=738m2
  - Lakás: Református Eklézsia
  - 1
  - 2
  - Népesség:
  - 1/1. Szilágyi Károly
  - 1/2. Szilágyi János
  - 2/1. Kohn Adolf (highlighted)
  - 2/2. Lévinger Anna
  - 2/3. Kohn Rozália
  - 2/4. Kohn Dávid
  - 2/5. Kohn Lipót
  - 2/6. Schwartz Lipót
  - 2/7. Weisz Jakab
  - 2/8. Mészáros Terézia
  - 2/9. Czezza Erzsébet
  - 2/10. Polák Mózes
- Right Panel (Person Data Table):**
  - Házszám : 343
  - Utca : Egyház tér
  - Lakásszám : 2
  - Sorszám : 1
  - Név előtag :
  - Név : Kohn Adolf
  - Neme : Férfi
  - Kor : 33
  - Vallás : izraelita
  - Vallás lista : Izraelita
  - Vallás csoport: Izraelita
  - Csal. állás : nő
  - Csal. áll. I. : Nős
  - Csalf. visz. :
  - Foglalkozás : kereskedő
  - Viszony : önálló
  - Szül. Ország/megye : Pest m.
  - Szül. O/m lista : Pest m.
  - Szül. hely : Irsa
  - Szül. hely lista : Irsa
  - Adattlap szül. hely : Pest m. Irsa
  - Honos : x
  - Ídegen :
  - Olvasni tud :
  - Írás-olvasás : x
  - Tulajdonos :
  - Megjegyzés : önálló

A webes verzió kereső/elemző rendszere jelenleg a következő lekérdezéseket teszi elérhetővé, az eredmények grafikus (mapping) és listás megjelenítésben:

- Vektor térkép
- Városrészek
  - Czegléd
  - Csapó
  - Hatvan
  - Péterfia
  - Piac
  - Varga
- Elemzés, népsűrűség
  - Teljes
  - Ádventista
  - Római katolikus
  - Görög katolikus
  - Görögkeleti
  - Evangélikus
  - Református
  - Izraelita
  - Unitárius
  - Egyéb vallás

- Elemzés, telkek
  - Ádventista
  - Római katolikus
  - Görög katolikus
  - Görögkeleti
  - Evangélikus
  - Református
  - Izraelita
  - Unitárius
  - Egyéb vallás
- Elemzés, épületek
  - 1 emeletes
  - 2 emeletes
  - Több emeletes
- Fedvények
  - Raszter térkép
  - Google Utca
  - Google Műhold
  - Google Hibrid
  - Google Domborzat
  - OpenStreetMap
  - OSM Kerékpár
  - OSM Közlekedés
  - OSM MapQuest

A kifejlesztett rendszeren alapuló, tesztelő jellegű kutatások és elemzések eredményeit hazai és nemzetközi konferenciákon mutattuk be:

- *Hajnal István Kör – Társadalomtörténeti Egyesület éves konferenciája 2011, Győr*
Előadás címe: A zsidók letelepedése Debrecenben
- *Hajnal István Kör – Társadalomtörténeti Egyesület éves konferenciája 2012, Debrecen*
Előadás címe: Piac és tere – a kapitalizálódás térszerkezeti reprezentációi Debrecenben
- *Zsidóság – tradicionalitás és modernitás. WJLF/CEU, 2011.12.14-16.*
Előadás címe: Debrecen – a „gyűlölet városa” vagy zsidó – keresztény együttélés?
- *AHEA 37th Annual Conference, 2012/04/25.–2012/05/04. American Hungarian Educators Association, Long Island University Brooklyn, New York, USA*
Előadás címe: „Inside borders”- Jewish immigration in Debrecen in the periods between 1790-1870. An attempt to reconstruct and analyze spatio-social structure
- *11th International Conference on Urban History, Carol University, 2012 /8/29.– 2012/9/01.*
Előadás címe: *Jewish settlement in banned cities: Jewish immigration in Debrecen*

A program legjelentősebb publikációja maga a DTTTA1870.erda.hu, ezen kívül már megjelent egy tanulmány, és megjelenés alatt három tanulmány hazai és egy pedig külföldi (USA) periodikában.

Megjelent:

Mazsu János: Piac és piactér Debrecenben a 19. században I. *Metszetek - Társadalomtudományi folyóirat, DE, 2012/2-3. szám*

Megjelenés alatt két tanulmány konferencia-kötetben és két tanulmány folyóiratban.

Debrecen, 2013. július 31.

Dr. Mazsu János
vezető kutató, OTKA 81488 projekt